

40215

(Tartu Ülikooli Naistekliinikust. Juhataja: prof. H. Perli.)

Tartu Ülikooli Naistekliiniku asutamine, juhatajad ja meditsiiniline koosseis.

Arkadius Tamm.

(10 joonisega.)

T. Ü. Naistekliinik on asutatud 1. nov. 1806 ja kandis nime-
tust „Sünnitusasutis“. Enne seda oli Tartus olemas sünnitus-
abi-maja, kellegi ämmaemanda juhtimisel, kus oli lubatud ka
üliõpilasil sünnituse juures viibida. Kliiniku asukohaks oli
alguses arvatavasti Aleksandri ja Soola tän. nurk. Sealt viidi
ta 1808 üle Ülikooli I Sisehaigustekliiniku ruumidesse alumi-
sele korrale, kus ta asus kuni 1843, millal valmis oma maja
praeguses asukohas. Esimese asukoha leidmine oli seotud tea-
tavate raskusiga ja kliiniku asutajal prof. Chr. Friedrich v.
D e u t s c h'il tuli palju vaeva näha, et vastavad ruumid leida;
pikemaajalise otsimise järel ta leidis sobivad ruumid kellegi
proua D r e w i n g'i juures, kes nimetas ennast ämmaeman-
daks ja kes soovis uues avatavas kliinikus ämmaemandakohta
saada. Kuid prof. D e u t s c h ei olnud nõus teda kohe ame-
tisse võtma, vaid kogus enne andmeid selle isiku kohta, kus-
juures selgus nii mõndagi ebasoovitavat, mistõttu D e u t s c h
loobus temast. Kui pr. D r e w i n g nägi, et temal väljavaateid
koha peale ei ole, ei nõustunud ta ka oma ruume kliinikule
üürile andma. D e u t s c h'il tuli uuesti hakata ruume otsima.
Lõpuks õnnestus tal leida ruumid uues ehitatud majas kel-
legi B a e u e r l e juures Aleksandri ja Soola tänava nurgal.
See korter koosnes 4 toast, millest kaks olid ette nähtud
ämmaemandale, kolmas sünnitustoaks ja neljas lapsevoodis
olijaile.

Peale ruumide leidmist tuli palju vaeva näha sisustuse, pesu ja instrumentaariumi muretsemisega, sest krediit oli väga piiratud. Tähelepanevad on tema määrused sünnitajate vastuvõtmise kohta, mis ta koostas ja kliinikus nähtavale kohale üles pani. Neis määrusis on öeldud:

Keiserliku Ülikooli sünnitusasutise direktor leiab tarviliku olevat abiotsijatele järgmist teatavaks teha:

1. Iga rasedat naist, olgu ta abielus või vallaline, oma- või välismaalane, usklik või mitte, võib kliinikusse vastu võtta.

2. Kliinikus viibijal on mitmesugused paremused. Tal on kogu kliinikus viibimise ajal tasuta söök, jook, rohud, hoolitsus, korter, küte, valgustus, pesu. Ka pole tal mingit kulu lapse ristimisega ja asutisest lahkumisel võib laps ka kaitsepookimist saada. Pealegi võivad imetajad, kes soovivad ammeks saada, asutise kaudu kerge-mini headesse perekondadesse saada; peaks laps aga kliinikus surema, kannab asutis tema matmiskulud.

3. Et asutis on õppeasutis, siis ei saa kõiki rasedaid, kes on end meldinud, vahet tegemata vastu võtta, vaid valiku järgi. Ühtegi nakkushaigust põdevat ei võeta vastu.

4. Iga rase, kes avaldab soovi tulla sünnitama, peab sellest aegsasti teatama, vähemalt poolel rasedusajal, et saaks välja arvutada, kas saab temale seks ajaks kohta võimaldada või mitte. Direktor uurib järele tema tervisliku seisundi, märgib raamatusse nime, sünnikoha, vanuse ja seisuse ning annab vastava tähe, mis kliinikusse sünnitama tulekul tuleb ämmaemandale ära anda.

5. Kohalikud elanikud võetakse asutisse vastu 8—14 päeva, väljaspool linna elavad 3—4 nädalat enne sünnitust, kusjuures ämmaemand vaatab järele, kas ei leidu temal mõnda nakkushaigust, ja kahtluse puhul teatab direktorile.

6. Kauemini kui 2—3 nädalat peale sünnitust ei saa sünnitanu asutises viibida, välja arvatud eri juhtudel.

7. Isikud, kes end üles annavad valude algul, ei võeta vastu, sest see käib instituudi sihtide vastu; seesugustel juhtudel on direktor vali, sest iga rase omab üheksa kuu vältel küllaldaselt aega sünnituse tähtaja üle järelemõtlemiseks.

8. Iga sünnitaja peab kaasa tooma lapse pesu ja mähkmed; neid asutises ei tarvitata, kuid nad on vajalikud lapse haiglast väljasaatmisel.

9. Sisseastumisel annab sünnitaja asutisele oma riided, pesu, isikutunnistuse ja raha ära, mida hoitakse alal teatavas kohas ja mis lahkumisel antakse tagasi.

10. Sisseastumisel teeb ämmaemand sünnitajale teatavaks kõik asutise määrused, mida tuleb kindlasti täita; samuti tuleb silmas pidada puhtust ja korda.

11. Kes neid määrusi ei täida, see heidetakse asutisest jalamaid välja ja teda tulevikus sellistel juhtudel üldse enam vastu ei võeta.

Need määrused andis välja D e u t s c h 16. dets. 1806.

Nagu juba märgitud oli raskusi ämmaemanda leidmisega. Prof. D e u t s c h tahtis tuua tuntud ülikooliämmaemanda E r l a n g e n i s t, kuid see loobus oma halva tervise tõttu. Siis pöördus ta palvega Peterburi sünnitusabi professori B e c k ' i poole, kes soovitas talle üht vilunud ämmaemandat F r a n ç o i s, kuid ka see üritus nurjus. Lõpuks leidis ta Tartust ühe ämmaemanda, proua S c h e c k e l ' i, kes viimasel ajal enam omal alal ei töötanud, vaid pidas algkooli, sellega endale ülalpidamist teenides. D e u t s c h külastas pr. S c h e c k e l ' i t; peale temaga jutuajamist ja üksikute küsimuste esitamist sünnitusabi üle, samuti ka peale informatsiooni kogumist tema iseloomu üle, leidis tema kohase olevat, sest temal oli küllaldaselt otsustamisvõimet ja tahtmist oma teadmisi laiendada. Kohe peale pr. S c h e c k e l ' i ametissevõtmist hakkas D e u t s c h temale õpetama sünnitusabi alal uuendusi.

Naistekliiniku arhiivis leidis kuni viimase ajani D e u t s c h ' i haigeteraamat, kuhu ta vajalikud andmed on isiklikult märkinud. Sellest raamatust selgub, et esimene patsient ilmus 25. sept. 1805, enne kliiniku avamist. Sel korral oli tegemist ühe sõdurinaisega. Et patsiente juurde meelitada ja seega saada üliõpilasile õppematerjale, vaatas prof. D e u t s c h ta läbi ja kirjutas talle mingi ravimi ning andis kaasa 25 kopikat; ühe nädala pärast sai naine veel toetust 75 kopikat ja hiljem iga visiidi ajal 50 kop.; 17. novembril leidis D e u t s c h peale läbivaatust, et naisel on tarvilik haiglasse jääda, ning jättis ta sinna, kus ta 12. jaanuaril 1806 sünnitas lapse. Sünnitus tuli ootamata. Kell 10 õhtul tundis ta järsku valusid ja varsti algas sünnitus. Sünnituse juures viibisid peale prof. D e u t s c h ' i veel 3 üliõpilast (S c h u l t z e, S t y r x, T r ü m p y). Naine sünnitas kahe tooli peal, mis

olid kokku seotud; laps sündis surnuna, kusjuures D e u t s c h andis sünnituse ajal üliõpilasile seletusi. See esimene sünnitus on raamatus põhjalikult kirjeldatud.

Peale kliiniku ametlikku avamist 1. nov. 1806 ilmus esimene naine kliinikusse sünnitama 7. dets. 1806, kus ta sama päeva õhtul kell 10 oma kolmanda lapse sünnitas; see ristiti nimega Maria. See esimene patsient oli 30-aastane sõdurinaine, kes tuli jalgsi kahe päeva vältel Rāpinast. Teine sünnitaja oli keegi Ireene Vōrust. Sel ajal nagu näha perekonnanimel veel ei olnud, vaid patsiente kutsuti eesnime järgi.

Peab ütlema, et esimesel tegevusaastal on kliinikus sünnitajaid vähe olnud: kõigest 3, üldse oli haigeid kliinikus 5. D e u t s c h leidis peagi, et rahva seas valitseb umbusaldus kliiniku vastu ja inimesed hoiuvad sellest. Ta tahtis läbi viia määruse, et kõik vallalised naised on kohustatud kliinikus sünnitama, ja koostas vastava eelnõu, mis esitati kubernerile, kuid seal ei leidnud kinnitust. D e u t s c h põhjendas oma eelnõu sellega, et siis saab kliinik enam õppematerjali ning saab vallalistel ära hoida lapse kaotamist. Tema projekti järgi pidi politsei selle järele valvama, et vallalised pöörduksid kliinikusse. D e u t s c h'i poole on pöördunud küsimusega, kas kliinik on nõus kandma ka raseda sõidukulud, mille peale ta vastas jaatavalt. D e u t s c h andis lahkuvaile sünnitanuile kaasa ka valuraha, et seega veel enam inimesi kliinikusse meelitada.

Et krediidid olid võrdlemisi vähesed, siis D e u t s c h tõi kliinikusse oma isiklikud riistad tarvitamiseks. Veel 1910. aastal võis leida Naistekliinikus arstiriistade kollektsiooni, mis olid pärit D e u t s c h'i ajast; seal leidsid vanad kohmakad tangid, mis jätsid mulje, et neid on õigem tarvitada looma kui inimese sünnitamisel abiandmiseks. Need tangid vihjavad sellele, et Naistekliinikus esimene juhataja on tegelnud ka veterinaaralaga.

Mõni sõna lähemalt D e u t s c h'ist enesest. Tema sündis 27. sept. 1768, õppis Halles ja Göttingenis, algul teoloogiat, hiljem meditsiini, promoveerus 1792 Halles. 1796 oli ta juba erakorraline professor Erlangenis ja 1804 sai ta kutse tulla Tartu sünnitusabi

Christian Friedrich v. Deutsch.

* 27. IX 1768. † 17. IV 1843.

T. Ü. Naistekliiniku juhataja 1806—1833.

Piers Uso Friedrich Walter.

* 7. X 1795. † 27. VII 1874.
T. Ü. Naistekliiniku juhataja
1834—1859.

Johannes Holst.

23. II 1823. † 25. IX 1906.
T. Ü. Naistekliiniku juhataja
1859—1883.

Max Runge.

21. IX 1849. † 17. VIII 1909.
T. Ü. Naistekliiniku juhataja
1883—1888.

Otto Küstner.

* 26. VIII 1849. † 12. V 1931.
T. Ü. Naistekliiniku juhataja
1888—1893.

ja loomaarstiteaduse erakorraliseks professoriks, millega ta aga polnud nõus, sest ta soovis korraga saada korraliseks professoriks. Tema soov rahuldati ja 1805 asub ta sellele kohale. Tema oli esimene sünnitusabi õppejõud Tartu Ülikoolis. Enne teda luges sünnitusabi teoreetiliselt kirurgia prof. K a u t z m a n n.

Esimeses ülikooli põhikirjas puudus sünnitusabi professor, et aga selle järele oli suur tarvidus, seesugust kohta aga polnud ette nähtud, siis otsustati vabaoleva veterinaaria professori asemel võtta sünnitusabi õppejõud, kelleks enne kutsuti Würzburgist prof. B r ü n i n g h a u s e n, kes aga ära ütles ja alles selle järel pöörduti prof. D e u t s c h'i poole.

Riigi Keskarhiivis leidub ülikooli osas huvitav dokument, mis on saadetud haridusministri poolt Ülikooli kuraatorile ja milles järgmist teatavaks tehakse:

„Minu kõrgestiaustatud härra, Feodor Ivanovitš!

Vastavalt Teie poolt tehtud esildusele nõustun sellega, et kirurgia ja sünnitusabi kateeder lahutatakse, nii et üks professor õpetab ainult kirurgiat; loomaravi professorile tuleb ülesandeks teha lugeda ka sünnitusabi, temale selle eest eri tasu maksmata.

Peeter Savadovsky.“

Millest säärane ühendamine on tingitud, on raske öelda; näib, et siin kaasa mõjus majanduslik kasulikkus — utiliteet.

Nagu juba tähendatud puudus arstiteaduskonnas veneaegse ülikooli esimese põhikirja järgi sünnitusabi õppetool. Seal olid ette nähtud ainult: 1) füsioloogia ja patoloogia, 2) teraapia ja kliinik, 3) anatoomia, 4) kirurgia ja sünnitusabi, 5) botaanika, 6) keemia ja farmaatsia.

Varsti peale ülikooli avamist tegi rektor P a r r o t uue esildise õppetoolide kohta, milles olid ette nähtud: korralised professorid: 1) anatoomia, füsioloogia ja kohtumeditiin, 2) patoloogia, semiootika, teraapia ja kliinik, 3) dietetika, *materia medica*, arstiteaduse ajalugu ja literatuur, 4) kirurgia ja sünnitusabi. Erakorraline professor olid ette nähtud 5) loomaarstiteadusele ja 6) üks prosektori koht.

Tartu saabunud hakkas D e u t s c h suure innuga tööle. Temal tuli luua sünnitusabi asutis, korraldada õppetegevust. Ta pidas päevas loenguid ja praktilisi töid 2 tundi ja luges

sünnitusabi, lastehaigusi ja ka loomaarstiteadust. Tema figureerub Ülikooli loengute kavas sünnitusabi, lastehaiguste ja veterinaaria korralise professorina kuni 1816, ehk ta veterinaaria üle loenguid pidas küll ainult kolmel esimesel semestril. Ta õpetas üliõpilasi innuga ja korraldas peale sunduslike praktilikumide veel eraalgatusel praktilisi harjutusi sünnitusabi alal. Tema ameti ajal 1805-st kuni 1833 on olnud 608 sünnitust või keskmiselt 22 sünnitust aastas. Vaatamata vähesele sünnituste arvule oli võimalik üliõpilasi õpetada, sest sünnitusabi loenguil oli umbes 5—6 meest. Ta oli hea pedagoog. Tema juhatusel on õppinud ms. hilisemad professorid, nagu M. Richter (Moskvas), Fr. Hahn (Harkovis) ja Blumenfeldt, ka tema poeg on assistendiks olnud, kes hiljem siirdus siit Moskvasse, kus ta oli õue akušööriks.

Deutsch oli üliõpilaste seas populaarne. Kuigi 1809 tema rektoriksolemise ajal tekkis tal mingi konflikt üliõpilasiga organisatsioonide asutamise pärast, mistõttu üliõpilased tema maja aknaklaasid sisse löid, korraldas teine osa üliõpilasi temale suurepärase ovatsiooni.

Deutsch asutas raamatukogu, mis 1827 sisaldas 65 numbrit. Ka muretses ta arstiriistu, mida 1827 oli 88 eset.

Vaatamata sellele, et Deutsch oli väga hoolas ja töökas, ei pikendatud tema teenistusaega, mis lõppes 1833. Veel enne hääletamist avaldasid tema kolleegid arvamust, et ta jääb edasi, kuid hääletamisel kukutasid nad ta läbi, mille üle ta oli väga pahane. Ta pöördus siis teaduskonna poole lahku-miskirjaga, milles ta püüab end kaitsta.

Ta seletab, et teda süüdistatavat osavõtmatuses ülikooli juhtimisest, kuid tema olnud kaks korda rektor ja 6 korda dekaan, millega ta olevat küllaldaselt osa võtnud ülikooli administratsioonist. Ülikooli statuudis on temal loenguid ette nähtud 8 tundi nädalas, tema aga pidanud 12 tundi, sest ta leidnud 8 tundi vähese olevat. Tema valmistanud ette tuntud õppejõude ja arste, kes võivat tema kohta kõige parema atestatsiooni anda. 28 aasta vältel ei olevat ta kasutanud kunagi pikemat puhkust, vaid üksnes viimaste aastate jooksul olnud ta 28 päeva puhkusel. Vaatamata sellele, et ta oma-

vat veel küllaldaselt vaimset ja kehalist energiat, pidavat ta lahkuma vastavalt kolleegide otsusele. Kui nüüd on otsustatud, et vana õpetaja peab oma koha loovutama nooremale jõule, siis oleks võidud seda teha teisiti, mitte korraldada hääletust ega anda põhjust iga-suguseiks klatšimisiks. Temale olevat ette heidetud, et ta korraldanud palju eratunde ja olevat seda üliõpilasile kohustuslikuks teinud, et eksamil läbi saada. See ei olevat õige, sest eksamite protokollidest nähtuvat, et üliõpilased, kes tema juures eratunde ei võtnud, olevat eksamil sageli parema hinnangu saanud kui eratundidel käijad. Temale heidetavat ette, et ta olevat eratundide eest raha võtnud, kuid millegagi ei olevat see õigustatud. Seda tehtavat ka teistes ülikoolides. Tema tegelnud praktikumil korraga ainult paari üliõpilasega ja ta leidvat, et see õpetamisviis toob palju enam kasu üliõpilasile ja nende kaudu ema tervisele ja elule, samuti ka lapsele. Ta leiab, et ta on küllalt head teinud riigile ja ta oleks võinud seda tulevikus veelgi teha, kuid seda ei olevat tal võimaldatud. Ta lõpetab oma kirja, öeldes, et ta ei soovivat kellelegi kolleegidest nende eluõhtul säherduse tänu osaliseks saada, nagu temale on osaks saanud, sest see on liiga valus. Ta pöörab oma silmad taeva poole ning ütleb: *per aspera ad astra*. Ta palub oma kirja ülikooli aktides alal hoida.

Viimast korda leiduvad ülikooli aktides andmed D e u t s c h'i kohta 1842, millal Ülikool saadab talle arstiteaduskonna ettepanekul Dresdenisse auaadressi tema 50-a. arstijuubeli puhul. Naistekliiniku raamatukogus leidub praegu veel D e u t s c h'i järglase prof. W a l t e r'i teaduslik töö, mille esiküljel leidub pühendus prof. D e u t s c h'ile tema 50-a. arstijuubeli puhul.

Peale ametist vabanemist siirdub D e u t s c h Saksamaale, kus ta suri Dresdenis 1843.

D e u t s c h on kirjutanud 3 teaduslikku tööd, neist Tartus mitte ühtegi.

D e u t s c h'i järeltulijaks sünnitusabi õppetoolile sai P. U. F. W a l t e r (1834—1859). Piers Uso Friedrich W a l t e r sündis 1795; ta õppis Tartus ja promoveerus siin 1819. Pärast seda töötas ta praktilise arstina sünnitusabi, kirurgia ja silmahaiguste alal Lätis Volmari linnas. Mõni aeg enne tema valimist avaldas ta ühe tähelepanuvääriva töö ajakirjas „Journal für Chirurgie und Augenheilkunde“ (1831. a., köide

15—18, lk. 206). 1834 hakkas ta Naistekliinikut juhtima, mis asus tol ajal veel Sisehaigustekliiniku ruumes. Ta hakkas energiliselt samme astuma, et Naistekliinik saaks omaette maja. Selle tulemuseks oli, et Ülikool ehitas sellele kohale, kus asub praegu Naistekliinik, kivist kahekordse maja, kus haigete jaoks oli 8 voodit. Sellel kohal asus enne Toome majandusjuhataja maja ühes hobusetallidega ja vastavate kuu-ridega.

Peale oma kliinilise töö arendas Walter ka laialdast erapraksist ning tema kuulsus ulatus kuni Peterburini, mistõttu ta 1845 kord välja kutsuti Peterburisse keisri perekonda konsultatsioonile. Peale oma otsese ala oli ta tuntud kui hea lastearst, mispärast tema lasteambulantsi kasutasid aastas ligi 700 last.

Walter oli silmapaistev õppejõud, tema õpilasist on mitmed saanud Venemaal õppejõududeks, nagu Ludvig Adolph Neugebauer (Varssavis), kes õppis siin alates 1841. aastast ülikoolis ja kes tuntuks sai hiljem oma fistulioperatsioonidega, siis Voldemar Koch, kes õppis siin 1836—1841, oli Walter'i ajal assistendiks; hiljem Moskvas professoriks, P. Ljubowsky, hiljem professor Harkovis, A. Koslov ja A. Kieter, mõlemad hiljem professorid Kaasanis, ja Johannes Holst, kes sai Walter'i järeltulijaks.

Walter oli hea sünnitusabiandja. Tema hea kooli tõttu voolas tema juurde palju õppehimulisi. Tema hakkas tarvitama tangisid tuharseisu puhul pea vabastamiseks.

1859 ta emeriteerus ja jäi edasi praktiseerima Tartu, kus ta 27. juulil 1874 suri. Ta on maetud Jaanikiriku vanale kalmistule.

Ta avaldas Tartus olemise ajal 6 teaduslikku tööd, neist 4 juhatajana.

Walter'ile järgnes tema oma õpilane J. Holst, kes sündis Viljandis 1823, õppis siin ja promoveerus 1846. Tema oli õppejõuks 1859—1883. Kuni Holst'ini eksisteeris Naiste-

kliinik sünnitusasutisena. H o l s t'i tulekuga hakati rõhku panema ka günekoloogiale ja 1859 seadis H o l s t sisse 3 tundi nädalas günekoloogilist ambulantsi. Et aga günekoloogiat õpetada üksi ambulatoorsete haigete najal pole võimalik, tegi ta kliinikus põhjaliku sisemise ümberehituse ning muutis kliiniku 1861 sünnitus- ning günekoloogiakliinikuks. Sellest aastast alates loetakse günekoloogiaosakonda avatuks.

Siin oleks huvitav märkida, kuidas olid Naistekliiniku ruumid jaotatud 1861, nagu H o l s t seda ise kirjeldab oma töös „Die Klinik für Frauenkrankheiten an der Universität Dorpat“.

Alumisel korral, paraaduksest vasemal, elasid assistent ja ämmaemand, paremal pool olid ruumid loenguiks, fantoomil harjutusiks ning ämmaemandate õpetamiseks ja ambulants. Kogu teine kord oli haigete, lapsevoodisoolijate ja rasedate jaoks. Sünnitustuba asetus maja keskel arvatavasti praeguse direktorikabineti kohal ja trepiruum oli selle vastas. Mõlemal pool maja keskkohta asetsesid 2 palatit, kus oli kummaski 8 voodit, see oli tarvilik selleks, et sel ajal, kui ühel pool voodid olid täidetud, teist poolt puhastati ja tuulutati. Head värsket õhku saadi kamina kaudu.

Nagu näha oli kliinik võrdlemisi väike ja mahutas vähe haigeid. H o l s t kirjutab, et viimasel ajal on tema poole pöördunud haiged Tartust ja teistest linnadest küsimusega, kas neid ei saaks siin teatava tasu eest ravida. Et seesuguseist patsientidest kui õppematerjalist vähe kasu võis olla, ei saanud ta nende soovidele vastu tulla. H o l s t võttis ise ambulantsis vastu ja peale enese laskis veel 1—2 praktikandil läbikatsumist toimetada. Statsionaarsele günekoloogilisele haigele määras ta üliõpilase, kusjuures üle päeva või üle 2 päeva võis seda haiget järele katsuda veel teine praktikant, enne aga assistendi juures melderdes.

H o l s t oli teaduslikul alal õige produktiivne. Peamiselt püüdis ta töötleda günekoloogilise järelekatsumise tehnika, mille kohta ta on oma töö avaldanud. Praktiline töö kliinikus seisis peamiselt sünnituste vastuvõtmises ja väikses günekoloogias, kui aga oli tarvis teha mõnd suuremat günekoloogilist lõikust, siis kutsuti kohale kirurg. H o l s t'i ajal tehti

kliinikus palju teaduslikke töid. Tema õpilasist oleksid nime-
tatavamad: S c h r e n c k, kes oli tema assistendiks, ja kes
hiljem oli Peterburis Evangeeliumi hospitali direktoriks; ta
avaldas suurema töö Naistekliiniku sünnitusosakonna tegevus-
est ajavahemikul 1855—1880; Franz Ludvig Neuge-
bauer, kes kirjutas väitekirja spondülolisteetilisest vaagnast,
Leonhard Kessler, kes sai eradotsendiks, lõpuks professori-
ks sama kliiniku juurde, ja Johannes Meyer, samuti
eradotsent ja hiljem Tartu Mellini kliiniku direktor.

H o l s t lahkus pensionile 1883 ja sõitis Freiburgi, kus ta
kõrges vanaduses suri.

Tema kirjutas Tartus üldse 19 teaduslikku tööd.

H o l s t'i järglaseks valis Tartu Ülikool Max R u n g e, kes
sündis 1849 ja valiti siia korraliseks professoriks. M. R u n g e
teaduslikkude tööde retsensioonis leidub märkus, et ta on
edukalt sooritanud nii suuremaid kui vähemaid operatsioone,
samuti teinud ka ovariotoomiat ja et ta on käitumises meel-
div, soliidne ja väga taktiline, üldse džentelmen. M. R u n g e
oli Tartus kõigest 5 aastat ja 1888 läks siit üle Göttingeni,
kus ta 1909 suri.

R u n g e teeneks tuleb lugeda Naistekliiniku ümberehitamist
ajakohasemaks asutiseks, samuti tõusis tema ajal märgatavalt
sünnitajate ja günekoloogiliste haigete arv. Temal oli suur
praktika Tartus. Tema seadis sisse polikliinilise sünnitusabi-
andmise, mis oli esmakordne Venemaal, Saksamaal aga juba
laialt levinud. R u n g e avas uuesti ka ämmaemandate
kooli. Maja ümberehitamisel laiendati seda kuni Lossi täna-
vani, nii et ta võis nüüd mahutada kuni 40 voodit.

M. R u n g e oli suurepärase organisaator ja hiljem kui ta
siirdus Göttingeni, lõi ta seal toreda Naistekliiniku, mis oli
eeskujuliseks õppeasutiseks. Tema oli hea lektor ja tema ette-
kanded meelitasid alati hulga üliõpilasi kokku. Ta oli väga
produktiivne ka teaduslikul alal: Tartus viibimise ajal aval-
das ta 12 teaduslikku tööd.

Peale Runge't valis ülikool sünnitusabi professoriks Theodor Wyder'i, Berliini Ülikooli eradotsendi, kuid see sai vahepeal kutse asuda Zürichi ülikooli juurde, millise kutse ta vastu võttis.

M. Runge'le järgnes sünnitusabi õppetoolile prof. O. Küstner, kes sündis 1849 Saksamaal. Ta lõpetas ülikooli 1873. Ta töötas Halles Olshausen'i juures assistendina. 1877 aastal pidas ta Halles loenguid sünnitusabi ja günekoloogia üle, hiljem siirdus ta sealt Viini, kus töötas Schultz'e juures. Tartu kutsuti ta 1887. Siia jõudis ta 1888 ja asus Naistekliiniku juhtimisele. Sesse ametisse jäi ta 1893. aastani, millal ta siirdus siit Breslausse. Ta suri 1931 81-aastasena.

Prof. O. Küstner oli suurte võimetega mees, kes väga palju töötas teaduslikul alal. Ta andis palju ergutust oma õpilasile, mistõttu tema ajal oli Naistekliinikus märgata elevust teaduslikul alal ja kirjutati palju doktoritöid. Tema ajal tõusis haigete arv kliinikus märgatavalt. Ta leiutas uusi operatiivseid võtteid; siin opereeris ta esimest korda *inversio uteri*. Tema õpilased siirdusid siit suurtesse linnadesse Venemaale, kus nad edukalt töötasid, nagu Redlich Peterburis, Keilmann Riias, Clemenzen Peterburis, Holovko Dünaburgis, v. Knorre Riias, Christiani Liibavis, prof. Thomson Odessas ja Miländer Pensas, viimasest sai hiljem esimene eestiaegne sünnitusabi ja naistehaiguste professor Tartus. Prof. Küstner on kirjutanud Tartus 29 teaduslikku tööd.

Prof. Küstner'iga lõpeb Tartus saksa päritoluga õppejõudude ajajärk ning algab vene õppejõudude periood. Esimeseks vene õppejõuks sünnitusabi ja naistehaiguste alal oli tuntud vene professor Aleksander Gubarev, kes oli sündinud 1856 Moskvas. Ta lõpetas Ülikooli Moskvas 1882 ja jäi operatiivse kirurgia ja topograafilise anatoomia kateedri juurde prosektori abiks kuni 1890. Selle järel sai ta prosektorikoha normaal anatoomia kateedri juurde. Ühtlasi töötas ta prof. Snegirev'i juures günekoloogia alal. 1893 määrati ta

Tartu sünnitusabi ja günekoloogia õppetoolile erakorraliseks professoriks ja järgmisel aastal korraliseks. Tartu jäi ta kuni 1897. Siis siirdus ta Moskva Ülikooli juurde sünnitusabi ja günekoloogia õppetoolile. Õppeotstarbel on ta mitu korda välismaal käinud. Tema isikus on tegemist tuntuma vene teadlasega, kes sai omal ajal maailmakuulsaks. Ta oli hea operatöör ja ta operatsioonid olid väga viimistletud, kuid sünnitusabi alal oli tal vähe kogemusi. Ta ei võtnud vastu ühtegi sünnitust, vaid jättis need assistentide hooleks. Ta tegi ainult ühe keisrilõike ühele juudi naisele. Ta valdas palju keeli, ms. saksa, inglise ja prantsuse keelt. Tema sulest on ilmunud palju teaduslikke töid nii vene kui võõrkeeltes. Tartus on ta avaldanud 22 teaduslikku tööd. Suri 1931 Moskvas 75-aastasena.

Peale prof. A. G u b a r e v'i asus sünnitusabi ja naistehaiguste õppetoolile prof. Aleksander M u r a t o v. Ta sündis 1851 Venemaal, lõpetas Moskvast arstiteaduskonna 1875. Et ta peale lõpetamist hakkas huvi tundma sünnitusabi vastu, töötas ta vastavas Moskva sünnitusabi-kliinikus, tundes huvi operatiivse günekoloogia vastu. Kaitses väitekirja sellel alal. Ta tegi mitu korda välismaa reisisid, et töötada sealseis vastavais kliinikuis. 1886 valiti ta Moskvast sünnitusabi ja naistehaiguste dotsendiks, kellena ta pidas üliõpilasile loenguid sünnitusabi ja naistehaiguste üle. 1891. aastal sai ta Moskva Katariina-nimelises haiglas günekoloogia-osakonna juhatajaks, kuni ta 1898 määrati Tartu Ülikooli sünnitusabi ja naistehaiguste erakorraliseks professoriks.

Tartu tulnud muutis M u r a t o v siin õpetamise selliselt, et viis fantoomi- ja tuširikursuse sunduslikeks ainetena õppekavasse, kuna nad olid seni vabatahtlikud, mille kuulamise eest pidid üliõpilased eraldi tasu maksma. Tema laiendas kliiniku raamatukogu, pannes aluse venekeelsele raamatukogule. Kliinik oli tema tulekul tugevasti koormatud võlgadega, mida tema katsus säästsummadega katta. Ta parandas kliinikus haigete toitlustamist, avas ämmaemandate kooli juu-

Aleksander Gubarev.

* 27. II 1856. † 1931.

T. Ü. Naistekliiniku juhataja
1893—1897.

Aleksander Muratov.

* 1851. † ?

T. Ü. Naistekliiniku juhataja
1898—1901.

Aleksander Solovjev.

* 1845. † ?

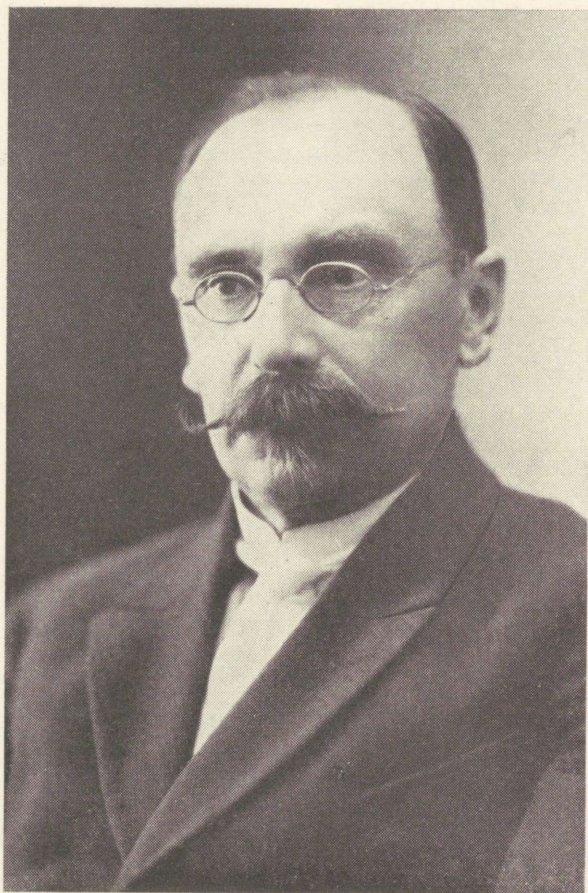
T. Ü. Naistekliiniku juhataja
1901—1902.

Sergei Mihnov.

* 1860. † 1924.

T. Ü. Naistekliiniku juhataja
1903—1918.

Jaan Miländer.

* 29. VIII 1866. † 25. III 1940.

T. Ü. Naistekliiniku juhataja 1920—1937.

res maa-ämmaemandate osakonna; muretses kliinikule arstriistu, mis seni puudusid, sest eelmised juhatajad opereerisid omade riistadega; muretses haigeile pesu, mis seni samuti oli puudunud. Ta nõudis ka desinfektsioonikambri sisseseadmist. Tema eraldas Naistekliiniku sisekliinikuköögi toitlustamisest, korraldades omaette köögi. Ta siirdus siit 3 aasta pärast (1901) Kiievi Ülikooli juurde sünnitusabi ja naistehaiguste erakorraliseks professoriks. Tartus viibimise ajal kirjutas 6 teaduslikku tööd.

M u r a t o v'i järglasena nimetati Tartu Ülikooli sünnitusabi ja naistehaiguste õppetoolile professoriks Aleksander S o l o v j e v, kes sündinud 1845. Tema oli enne õppinud õigusteadust ja lõpetanud Kaasani ülikooli õigusteaduskonna ning oli hiljemini olnud Simbirskis kohtuuurijaks. Lühikese aja pärast loobus ta kohtu-uurija ametist ja astus Kaasani ülikooli arstiteaduskonda. Peale arstiteaduskonna lõpetamist sõitis ta välismaale; spetsialiseerus Viinis ja Prahast sünnitusabi ja naistehaiguste alal. 1873 kaitses ta oma väitekirja Kiievis. 1877 sai ta eradotsendi õigused. 1879 luges ta Moskvast eradotsendina sünnitusabi ja günekoloogiat. 1901 nimetati ta Tartu Ülikooli sünnitusabi ja naistehaiguste professoriks. Ta on sageli käinud välismaal, kus ta on esinenud ettekandeiga, ja teda on mitu korda valitud neil välismaa kongressidel auesimeheks. Ta oli mitmete vene teaduslike seltside liige, Bukaresti kirurgia seltsi auliige, Pariisi ja Bostoni kirurgiaseltside liige. Temal oli Moskvast oma eranaistekliinik.

Tartus ametis olles on tema initsiatiivil remonteeritud Naistekliinik, auditorium ümber ehitatud amfiteatriks, sisse seatud üliõpilasil haigete ravimine. Kliiniku laboratooriumis korraldas ta mikroskoopilisi ja bakterioloogilisi uurimisi, muretses õppevahendeid.

Tartus oli ta lühikest aega, ligi aasta. Selle aja jooksul oli temal vahejuhtumeid loengute pidamise pärast 1902 kevadsemestril. Üliõpilased esitasid tema vastu kaebuse, et tema ei pidavat loenguid; ta pidanud kevadsemestril III kursusele

kõigest 4 loengut ja IV kursusele 5 loengut. Tema vastas Ülikooli järelepärimisele, et ta on kursuse läbi võtnud, kaasa arvamata 2—3 peatükki; haiguse tõttu ei olevat ta saanud enam pidada. Ülikooli arhiivis leidub dokument, mis näitab, et ta oli tervisepuhkusele sõitnud ja hiljemini pole õigeks ajaks tagasi tulnud, esitades arstitunnistuse. Peale selle on tal arhiivi andmeil olnud mingi kohtuasi rahukogus, kus teda süüdistati laimamises, milles rahukogu ta süüdi mõistis. Tema kaebas edasi Peterburi senatile, kus ta õigeks mõisteti. Nähtavasti oli temal selle lühikese aja jooksul Tartus küllaldaselt sekeldusi, mille tagajärjel ta pidi omal palvel pensionile minema. Siit ta siirdus Odessasse. Tema siinoleku ajal kliiniku hea nimi langes. Solovjev peale oma avaloengu ei ole Tartus ühtegi teaduslikku tööd avaldanud.

Solovjev'i järeltulijaks valiti Sergei Mihnov, kes sündis Kiievis 1860 ja õppis Peterburis eeskätt loodusteadust ja sellel alal ülikooli lõpetanud 1883. Peale seda astus ta Peterburi sõjaväe-arstiteaduse akadeemiasse, mille lõpetas 1886. Oma väitekirja kaitses ta 1889. Peale väitekirja kaitsmist töötas ta Berliinis Koch'i juures bakterioloogia alal. Seal ta tagasi jõudnud hakkas ta töötama ühes Peterburi haiglas akušöörina. 1898 sai ta eradotsendi õigused sünnitusabi ja günekoloogia alal. 1902 määrati ta Tartu sünnitusabi ja günekoloogia professoriks ja jõudis kohale 1903.

Tema on kohusetruu ja tubli akušöör ning günekoloog. Hea kõnemees ja väga hoolas. Tema initsiatiivil teostati Naistekliinikus suurem ümberehitus 1912: kliinik ehitati kolmekordseks ja teda laiendati anatoomikumi poole, nii et kliinik võis mahutada kuni 100 voodit. Tema ajal tõusis kliiniku personali arv 27-le. Ka röntgenikabinett seati tema ajal sisse. Kliinikul oli sel ajal omaette elektrijaam. Ta avaldas Tartus 14 teaduslikku tööd.

Ülikooli evakueerimisega 1918 Voroneži lahkus Mihnov Tartust.

Peale vene vägede taganemist 1918 ja Tartu okupeerimist saksa vägede poolt oli Naistekliinik laastatud. Pesu puudus

täielikult, inventar oli väga viletsas seisundis, suurem osa arstiriistu ja laboratooriumitarbeid ja õppevahendeid oli ära viidud, samuti ka raamatukogust, mis sisaldas M i h n o v'i ajal ligi 3000 raamatut ja 1000 köidet perioodilisi ajakirju, oli järele jäänud kõigest 409 raamatut. Vaatamata sellele pidi kliinik funktsioneerima. Vastavatud saksa ülikooli sünnitusabi ja günekoloogia õppejõuks ja naistekliiniku juhatajaks sai Johannes M e y e r.

Johannes M e y e r, kes sündis 1858 Kavildas, Eestis, oli peale Tartu Ülikooli lõpetamist 1882 Naistekliiniku assistendiks ja kaitses oma väitekirja Tartus 1883. Peale promoveerumist käis ta täiendamas välismaal, töötas lühikest aega maal arstina ja selle järel asus Tartu vabapraktika alale. 1894. aastast oli ta Mellini kliiniku ja õdedekooli juhatajaks, 1903 sai eradotsendi õigused sünnitusabi ja naistehaiguste alal. Tema on avaldanud 12 teaduslikku tööd.

Okupatsioonivõimude lahkumisega nov. 1918. a. määrati Naistekliiniku juhatajaks van. assistent R. B e r n a k o f f, kes juhatas kliinikut 1920 sügiseni.

Selles ajavahemikus oli kliiniku juhatamine eriti raske, sest nagu juba eespool märgitud, oli kliiniku inventar peale vene vägede taganemist väga viletsaks jäänud; pealegi oli parajasti käimas Vabadussõda ja kliiniku III korral asus Punase Risti hospital. Vaatamata neile puudusile suudeti siiski kliiniku tegevust jätkata ja R. B e r n a k o f f avas 1919 uuesti Ämmaemandatekooli, mis oli vahepeal seisma jäänud.

1920 sügisel jõudis kohale esimene eestiaegne korraline professor naistehaiguste alal J. M i l ä n d e r.

Jaan M i l ä n d e r sündis 1866 Saarde kihelkonnas Pärnumaal. Peale Tartu Ülikooli lõpetamist 1893 jäi ta Naistekliiniku juurde assistendiks prof. G u b a r e v'i juhatusel; subassistendina ta töötas prof. K ü s t n e r'i ajal. Väitekirja kaitses ta 1896. Peale väitekirja kaitsmist siirdus ta Venemaale Pensa kubermangu semstvohaigla sünnitus- ja naistehaiguste-osakonna juhataja kohale. 1920 valiti ta Tartu Üli-

kooli sünnitus- ja naistehaiguste õppetoolile korraliseks professoriks. Ühtlasi oli ta Naistekliiniku ja Ämmaemandatekooli juhataja. Ta on olnud mitmed korrad õppeotstarbel välismaal, kus ta töötas Berliinis, Breslaus, Münchenis ja paljudes muudes kohtades. Ta võttis aktiivselt osa seltskondlikust tegevusest ja oli 1921—1924 Tartu Arstide Seltsi esimeheks.

Prof. Miländer'i ajal tekkis märgatavalt tarvidus kliiniku järele, seda silmas pidades viis ta kliiniku tegevuse 40 voodi pealt 100 voodile. Haigete arv näitas märgatavat tõusu nii sünnitajate kui günekoloogia alal. Tõusis operatsioonide hulk. Tänu prof. Miländer'i väsimata pealekäimisele ehitati kliiniku auditoorium 1939 ümber, ehk küll alles peale tema pensionileminekut. Kliiniku auditoorium, mis oli vene ajal ehitatud rohkele üliõpilaste arvule, oli ülearuseks muutunud, nii et auditooriumi ümberehitamisega saadi rohkem uusi ruume personaali, kliiniku muuseumi jne. jaoks. Prof. Miländer suurendas kliiniku raamatukogu, mis peale evakueerimist sisaldas kõigest 409 raamatut, nii et peale pensionile minekut võis lugeda raamatute arvu 1326. Samuti ta täiendas arstiriistade inventari ja muretses õppevahendeid.

Prof. Miländer oli äärmiselt kohusetruu ning hoolas juhataja, alati heatahtlik ja vastutulelik oma personaali vastu. Ta andis oma õpilastele assistentidele operatiivsel alal ajakohase kooli. Tema teeneks tuleb lugeda ka veel röntgenikabineti avamist kliiniku juurde, mis tegevuse rõhkenemise tõttu hiljem muutus eriosakonnaks ja 1940 erikliinikuks. Samuti täiendas ta laboratooriumi, mis soodustas teadusliku töö tegemist. Ta oli hea arst-akušöör ja operatöör. Tema koolist on võrsunud enamik eesti eriteadlasi-günekolooge, arvult 22, kes töötavad eduga meie kodumaa linnades nii eraarstidena kui sün.-gün.- osakondade juhatajaina.

1930 lõpetas Naistekliiniku juures Ämmaemandatekool oma tegevuse ja ämmaemandate ettevalmistamine toimus edaspidi Eesti Õdede Ühingu koolis, mille õpilased praktiseerisid ja kuulasid teoreetilisi loenguid Naistekliinikus.

Prof. Miländer on avaldanud 25 teaduslikku tööd, neist 13 juhatajaks olemise ajal. Ta lahkus pensionile 1937. Suri Tartus 25. III 1940 ja on maetud Jaani kiriku vanale kalmistule.

Prof. Miländer'i järglaseks sai sünnitusabi ja günekoloogia õppetoolile prof. dr. med. H. Perli, kauaaegne Tallinna Kesksaigla sünnitusabi ja naistehaiguste osakonna juhataja.

Kokku võttes võib öelda, et naistekliinikut on juhtinud algusest kuni 1893 saksa professorid, kelledest 3 olid riigisakslased ja 2 balti sakslased. Need juhatajad olid valitud Ülikooli arstiteaduskonna poolt ja neist torkas eriti silma maailma kuulsusega prof. Küstner, kes, nagu juba tähendatud, oli väga suure töövõimega mees. Et Vene riik ei saanud enam leppida Tartu Ülikooli saksa vaimuga, mis oli võrdlemisi suur, peeti ju loenguid näit. sünnitusabi ja naistehaiguste üle õppetooli asutamisest alates ligi 90 aasta jooksul saksa keeles, ning et taheti läbi viia ülikooli venestamist, loobus riigivalitsus õppejõudude valimisest teaduskonna poolt ja hakkas ametisse määrama vene soost õppejõude. Huvitav on märkida, et esimeseks vene soost õppejõuks sünnitusabi ja naistehaiguste õppetoolile oli määratud A. Gubarev, kes enne seda oli Moskvast olnud anatoomia prosektoriks ja kes günekoloogia ja sünnitusabi alal oli võrdlemisi vähe töötanud. Vaatamata vähesele ettevalmistusele suutis ta siiski edukalt juhtida õppetooli ja kliinikut ning organiseerida teadusliku töö tegemist. See õige suurte võimetega mees sai mõne aastase Tartus viibimise järel Moskva Ülikooli õppejõuks ning temast kujunes suurem vene õppejõud günekoloogia alal. Ka teised vene õppejõud olid siin lühemat aega, kaasa arvamata Mihnov, kes töötas siin ligi 17 aastat ja kelle ajal nimetati kliinikut „Akušersko-ginekologitsšeskaja klinika professora Mihnova“. Huvitav on märkida, et ühe vene õppejõu, nimelt Solovjevi tähelend lõppes Tartus. Omal alal oli ta võrdlemisi kaugele jõudnud, oli palju töid avaldanud, väliskong-

ressidel mitu korda olnud auesimeheks, kuid Tartus oli tal sekeldusi üliõpilasiga ja kohtuga, mistõttu ta oli sunnitud enneaegselt pensionile minema.

Peale kliiniku juhatajate ja õppetooli täitjate olid naistekliiniku juures tegevad veel nooremad õppejõud, nagu J. H o l s t, kes sai 1848 eradotsendiks ja keda valiti 1859 sün-nitusabi ja naistehaiguste professoriks Tartus, E. B i d d e r, kes promoveerus 1862 ja sai eradotsendiks 1866. L. K e s s l e r kes 1871—1876 oli assistendiks, promoveerus 1871, valiti era-dotsendiks 1874, sai 1876 dotsendiks ja 1893 määrati erakor-raliseks ülemääraliseks professoriks günekoloogia alal; B u d b e r g - B ö e n i n g h a u s e n, kes oli siin 1897—1898 assistendiks, promoveerus 1901 ja 1902 sai eradotsendiks. J. M e y e r, kes oli assistendiks 1881, promoveerus 1883 ja ha-biliteerus eradotsendiks 1903, B. O t t o v, kes töötas Naiste-kliiniku juures 1919, promoveerus 1920 ja sai eradotsendiks 1922, siit siirdus Kieli ja hiljem sai professoriks Berliinis; R. K l e i t s m a n, kes oli assistendiks 1922—1939, promovee-rus 1925, sai eradotsendiks 1928 ja valiti titulaarseks profes-soriks 1940; J. G r ü n t h a l - H a l d r e, kes töötas röntgeno-loomina 1924—1940, promoveerus 1931, sai eradotsendiks 1931 ja määrati adjunktprofessoriks radioloogia alal 1943; A. T a m m, kes töötab 1930. aastast assistendina, promovee-rus 1935 ja sai eradotsendiks 1939. (Ülikooli uue põhikirja järgi 1937 on eradotsendid nimetuselt muudetud dotsentideks, dotsendid adjunktprofessoriteks.)

Minul puuduvad andmed selle kohta, kas olid Naiste-kliiniku juures assistendid algusest peale või mitte, näib et alguses töötasid määraliste assistentide asemel voluntäärassis-tendid ilma tasuta, nii nimetatud *medicus auxillarius*, sest L e v i t s k i järgi avaldati määrus assistentuuri loomise kohta ülikooli kliinikute juures alles 1842 lõpus ja asuti selle mää-ruse rakendamisele 1843. 1843—1880 oli ainult üks assistendi-koht Naistekliiniku juures. Alates 1880 esineb vahetevahel ka veel ülemäärane assistent. 1888. aastast peale leidub juba 2—3

assistenti, 1915. aastast 4 ja 1932. aastast alates 5, milline arv püsib ka praegu.

1844. aastast kuni senini on olnud Naistekliiniku juures üldse 74 assistenti, kelledest doktoritöö on kaitsnud 34, neist enamik kliinikus töötamise ajal ja vähem osa hiljemini.

Assistentidest töötasid ajavahemikus aastast 1843—1893 kliiniku juures järgmised:

V. Koch (prom. 1846) — hiljemini professor Moskvast, J. Holst (prom. 1846) — hiljemini professor Tartus, A. Bidder (prom. 1847), J. Hollander, E. Meyer (prom. 1861), E. Bidder (prom. 1862), C. Gäthgens (prom. 1866) — hiljemini siirdus teisele alale ja sai farmakoloogia professoriks Giessenis, W. v. Raison (prom. 1866). V. Berg (prom. 1868), L. Kessler (prom. 1871) — hiljemini professor Tartus, F. Hach (prom. 1877) — hiljemini Riia eranaistekliiniku juhataja, A. Schrenck (prom. 1880) — hiljemini Peterburis Evangeeliumihospidali juhataja, J. Faure (prom. 1880) — hiljemini Tartus erakliiniku juhataja, E. Faber — hiljemini praktiseerija arst Riias, J. Meyer (prom. 1883) — hiljemini eradotsent Tartus, H. Holst (prom. 1884), L. Meder, A. Sommer (prom. 1883) — siirdus teisele alale, oli hiljemini anatoomia professor Tartus, C. Meyer, L. Helmsing (prom. 1886), R. Spranger, E. Clemenzenz (prom. 1889) — asus Peterburisse, H. Thomson (prom. 1886) — hiljemini Odessas, A. Schwartz (prom. 1888), P. Bruttan (prom. 1890), A. Holočko (prom. 1890) — asus Dünaburgi, G. Knorre (prom. 1890) — hiljemini Riias eranaistekliiniku juhataja, A. Keilman (prom. 1893) — hiljemini eradotsent Breslaus.

1893—1919 olid assistentideks: A. Palhovski, A. Christiani (prom. 1900) — asus Liibavi, J. Miländer (prom. 1896) — hiljemini professor Tartus, A. Paldrok (prom. 1898) — siirdus teisele alale, hiljemini veneroloog ja dermatoloogia professor Tartus, K. Weiss,

R. Boeninghausen-Budberg (prom. 1901) — hiljemini eradotsent Tartus, A. Leger, P. Bondarev, P. Jürjan, P. Kalnin — van. assistent, P. Demidov, A. Koger, V. Iljinski, G. Mihnovski, L. Gorunovitš (prom. 1914), G. Kirillov, A. Krupski, V. Selivanov, R. Bernakoff (prom. 1927), van. assistent — hiljemini Tartus Erakliiniku juhataja, A. Sossi, A. Rosenfeldt.

1919—1942: R. Bernakoff (juba mainitud), A. Sossi (juba mainitud), V. Krull — hiljemini Tallinnas II Sünnitushaigla juhataja, G. Neggo — siirdus Ameerikasse, Kibbermann — raudteearst Tapal, K. Sööt — hiljemini Haapsalus, küüditatud 1941. a. bolševikkude poolt Venemaale, R. Kleitsmann (prom. 1925), van. assist. — hiljemini tittulaarprofessor Tartus, O. Leesik — hiljemini sünnitusabi ja günekoloogia osakonna juhataja Valga Linnahaiglas, K. Kook (prom. 1933) — hiljemini Tallinna Keskaigla Sünnitus- ja günekoloogia-osakonna juhataja, I. Väärssi — praktiseerija arst Tartus, J. Kulli — Tallinnas raudteearst, bolševikkude poolt 1941 Venemaale küüditatud, A. Kaasik — praktiseerija arst Tallinnas, 1941 Saksamaale ümber asunud, Ugam-Pöder — Tallinnas II Sünnitushaiglas ordinaator, G. Täht — Viljandi linnahaigla sün-gün.-osakonna juhataja, 1940 Saksamaale ümber asunud, J. Grünthal-Haldre (prom. 1931) — hiljemini radioloogia adjunktprofessor Tartus, E. Säga (prom. 1940) — praegu assistent, A. Tamm (prom. 1935), van. assist. — eradotsent Tartus, R. Meder — Tallinnas Haigekassa-haigla ordinaator, 1940 Saksamaale ümber asunud, Th. Brafmann — Pärnu haigla juhataja, hiljemini praktiseerija arst Pärnus, H. Eichfuss — Lääne Maahaigla sünnitusabi- ja günekoloogia-osakonna juhataja, 1940 Saksamaale ümber asunud, K. Pärn — Paide maahaigla sünnitusabi- ja günekoloogia-osakonna juhataja, K. Elbing — Rakvere Linnahaigla sünnitusabi- ja günekoloogia-osakonna juhataja, V. Kuusik — Võru linnahaigla sünnitusabi- ja günekoloogia-osakonna juhataja, A. Koort

— praegu assistent, R. Laube — praegu assistent, V. Priks — Lääne Maahaigla sünnitusabi- ja günekoloogiaosakonna juhataja, I. Verma — praegu assistent.

Seega ajavahemikus 1919—1942 olnud 27 assistenti, s. t. ligi 37% kogu assistentide arvust.

Assistentide teenistusaeg piirdus alguses ühe aastaga, 1930 alates kestab assistentide erialaline ettevalmistus 3 aastat. Kui saksa ja vene ajal opereerisid peamiselt juhatajad ja vanemad assistendid, nooremad assistendid aga õige harva said opereerida, hakati pärast prof. Miländer'i ametisseastumist võimaldama ka noorematele opereerimist, alguses küll vähem, hiljemini aga enam, eriti praktiseeriti seda mõni aasta enne prof. Miländer'i pensionileminekut. Seetõttu saavad assistendid nüüd täieliku ettevalmistuse nii diagnostilisel kui operatiivsel alal.

Nagu juba alguses märgitud, oli prof. Deutch'i esimekuni 1844 puuduvad mul ämmaemandate kohta andmed. 1844—seks abiliseks ämmaemand Scheckel, hiljema aja kohta 1847 figureerub ämmaemandana A. Gerchen, 1847—1861 ämmaemand A. Tebell, 1862—1881 Höhnsen, 1882—1886 Hoffmann, 1886—1920 van. ämmaemand H. Umbliä, peale selle leidub sel ajal veel teine ämmaemand, 1920—1927 oli van. ämmaemandaks ämmaemand Truu ja 1928 kuni senini van. ämmaemand L. Sommer. 1917 oli kolm ämmaemandat ja üks van. õde. Nüüd aga on Naistekliiniku juures ametis 5 ämmaemandat ja 4 õde.

Naistekliiniku juures asuvas Ämmaemandatekoolis, mis on asutatud 1812 ja mis vahetevahel lühikeseks ajaks on oma tegevuse katkestanud, hiljemini aga jälle uuesti alustanud, on saanud ämmaemanda-kutse 130 aasta jooksul ligi 2400 ämmaemandat, neist üksi 1919—1942. a. 366.

Seega on T. Ü. Naistekliinik kujunenud Baltimaal tsentrumiks, kust valgusid laiali oma ala teadlased ja eriteadlased mitte ainult Baltimaale, vaid ka kaugemale väljapoole, nii läände kui ka idasse.

Kirjandus.

1. James Brock: Die Anfänge geburtshilflich-klinischen Unterrichts an der wiedererrichteten Universitäts Dorpat. Baltische Monatschrift 73, H. 1—6, 302, (1912). — 2. Martin, A. v. Rosthorn: Max Runge †. Monatschrift f. Geburtshilfe und Gynäkologie 30, 36. — 3. Petuhov: Imperatorski Jurjevski, bövši Derptski Universitet za sto let jevo suštšestvovania (1802—1902), Jurjev 1903. 4. O. Küstner: Berichte u. Arbeiten aus der Univ.-Frauenklinik zu Dorpat. Wiesbaden 1894. — 5. Levitski: Biografitsjeski slovar professorov i prepodavatelei Imperatorskavo Jurjevskavo Universiteta. Jurjev 1903. — 6. J. Holst: Die Klinnik für Frauenkrankheiten an der Universität Dorpat 1860—1862. a. — Beiträge zur Heilkunde. Bd. V. Riga 1865. — 7. J. Brennsohn: Die Aerzte Livlands. Riga 1905. — 8. J. Brennsohn: Die Aerzte Estlands. Riga 1922. — 9. B. Ottov: Der geburtshilflich-gynäkologische Lehrstuhl an der Universität Dorpat. Klinische Vorträge, Sept. 1918. — 10. Naistekliiniku juhatajate isiklikud toimikud Riigi keskarhiivis, Ülikooli osas. 11. Prof. Miländer'i lahkumise loeng pensionile mineku puhul 1937 maikuus. — 12. Grünfeldt: Verzeichniss der von der med. Fakultät zu Dorpat seit ihrer Gründung (1802—1892) veröffentlichten Schriften nach den Archiven der Univ. Histor-studien an der Pharmakol. Inst. zu Dorpat — Kobert Halle 1893, Bd. III. — 13. T. Ülikooli loengute kava 1844—1942.

Deutsches Referat.

ARKADIUS TAMM: Gründung der Universitätsfrauenklinik in Dorpat, ihre Leiter und ihre ärztlichen Mitarbeiter. (Aus der Frauenklinik der Universität Dorpat. Direktor: Prof. Dr. med. H. Perli.)

Die Frauenklinik der Universität Dorpat wurde am 1. November 1806 gegründet. Ihr erster Nahme war „Entbindungsanstalt“. Anfangs befand sie sich wahrscheinlich an der Kreuzung der heutigen Alexander- mit der Salzstrasse; von dort aus wurde sie 1808 in die Räume des Clinicums (der jetzigen I. Universitätsklinik für Innere Krankheiten) übergeführt, wo sie bis zum Jahre 1843 verblieb. In diesem Jahre erhielt sie nämlich ihr eigenes Gebäude an derselben Stelle, wo sie sich noch heute befindet.

Mit der Schaffung eines Lehrstuhles für Geburtshilfe gab es in Dorpat Schwierigkeiten, denn im ersten russischen Universitätsstatut war ein Lehrstuhl für Geburtshilfe und Chirurgie gemeinsam vorgesehen. Auch in dem bald eingeführten veränderten Statut fehlte ein selbständiger Lehrstuhl für Geburtshilfe, er sollte vielmehr wieder mit dem Lehrstuhl für Chirurgie verbunden werden. Da aber das

Bedürfnis nach einem selbständigen Lehrstuhl wuchs, machte der damalige Kurator dem Bildungsminister den Vorschlag, auf Rechnung eines freien Lehrstuhles für Tierheilkunde eine Lehrkraft zu berufen, die ausser der Geburtshilfe auch Tierheilkunde vertreten sollte. Der Vorschlag wurde genehmigt und Professor Christian Friedrich von D e u t s c h aus Erlangen berufen. Der erste Leiter der Klinik, Professor D e u t s c h musste sein Augenmerk zunächst einmal darauf richten, geeignete Räume zu finden, eine Einrichtung, Wäsche und Inventar zu beschaffen. Auch die Zahl der Patientinnen war zu gering. Im Jahre 1806 befanden sich vom 1. November bis zum 31. Dezember nur 5 Patientinnen in der Klinik, darunter 3 Gebärende. Professor D e u t s c h bemühte sich in jeder Weise, die Frauen zu veranlassen, bei Geburten die Klinik aufzusuchen, so stellte er den Gebärende eine finanzielle Unterstützung in Aussicht. Er wollte auch auf gesetzlichen Wege eine Verfügung durchführen lassen, nach der alle ledigen Mütter gezwungen werden sollten, in der Klinik zu gebären. Er fand aber nicht die Zustimmung des Gouverneurs. Die Zahl der Geburten betrug in der Zeit, in der er Leiter der Klinik war, d. i. 1806—1833, 608 Geburten im ganzen, oder 22 Geburten durchschnittlich im Jahre.

Auf Professor D e u t s c h folgten Professoren Piers Uso Friedrich Walter, Johannes Holst, Max Runge und Otto Küstner. 2 von ihnen (Walter und Holst) waren Balten und 2 (Runge und Küstner) Reichsdeutsche. In deutscher Zeit wurde im Jahre 1842 ein selbständiges Gebäude für die Frauenklinik errichtet. Die Klinik umfasste damals 8 Betten. Unter Leitung von Professor Runge wurde sie umgebaut und umfasste nun 40 Betten. Aus dieser Zeit sind auch verschiedene Persönlichkeiten zu erwähnen, die an der Klinik arbeiteten, wie Richter, später Professor in Moskau; Hahn, später in Charkow, Ludwig Adolph Neugebauer, der durch seine Fisteloperationen bekannt wurde und später als Professor in Warschau wirkte, V. Koch, später Professor in Moskau, P. Ljubovski, später Professor in Charkow, Franz Ludwig Neugebauer, der durch seine Dissertation über das spondylolisthetische Becken bekannt wurde. Besonders bekannt aber war der letzte Klinikleiter der deutschen Periode, Prof. O. Küstner, der nach fünfjähriger Lehrtätigkeit in Dorpat nach Breslau ging.

Auf die deutschen Professoren folgten russische: Alexander Gubarew, Alexander Muratow, Alexander Solowjew und Sergei Michnow. Die erste Lehrkraft russischer Abstammung, die auf den Lehrstuhl für Geburtshilfe und Frauenkrankheiten ernannt wurde, A. Gubarew, war früher in Moskau Prosektor für

normale Anatomie gewesen und hatte nebenher auch auf gynäkologischem Gebiete unter Professor S n e g i r e w gearbeitet. Er leitete die Klinik mit gutem Erfolge, gestaltete das Vorlesungswesen aus und arbeitete sehr produktiv auf wissenschaftlichem Gebiete, weshalb er auch bald die Professur für Gynäkologie in Moskau erhielt. Unter seinen Nachfolgern war S. M i c h n o w am längsten im Amte. Unter dessen Leitung wurde die Klinik im Jahre 1912 umgebaut und erhielt ihre heutige Gestalt. S. M i c h n o w ging im Jahre 1918, als die Universität des Krieges wegen evakuiert wurde, nach Russland. Darauf folgte die kurze deutsche Okkupationszeit, während der Dozent Johannes M e y e r, vorher Leiter der Mellinschen Privatklinik in Dorpat, die Klinik leitete. Mit Beginn der Selbständigkeit Estlands übernahmen estnische Lehrkräfte den Lehrstuhl für Geburtshilfe und Gynäkologie und die Leitung der Klinik. So wurde Professor Jaan M i l ä n d e r berufen, der in Dorpat als Schüler von Professor K ü s t n e r studiert und 1896 promoviert hatte und dann nach Russland gegangen war. Professor M i l ä n d e r übernahm den Posten im September 1920 und leitete die Klinik bis zu seiner Pensionierung im Jahre 1937. Er sorgte sehr für die Klinik und nahm sich ihrer mit grosser Energie an. Die Zahl der Betten wurde auf 100 erhöht. Auf sein Drängen hin wurde das Auditorium der Klinik umgebaut, wenn auch erst nach seiner Pensionierung. Unter seiner Leitung wurden auf seinem Spezialgebiete 22 Assistenten ausgebildet, die heute erfolgreich im Zu- und Auslande tätig sind. Nachfolger Professor M i l ä n d e r s wurde Professor Harald P e r l i, der langjährige Leiter der Abteilung für Geburtshilfe und Gynäkologie am Zentralkrankenhaus in Reval.

Neben den Klinikleitern und Inhabern des Lehrstuhles arbeiteten an der Klinik auch jüngere Lehrkräfte, wie J. H o l s t, der 1848 Privatdozent und 1859 Leiter der Klinik wurde, L. K e s s l e r, der 1878 Privatdozent wurde und später eine nichtplanmässige ausserordentliche Professur für Gynäkologie an der Universität innehatte, R. B u d b e r g - B o e n i n g h a u s e n und J. M e y e r, erster seit 1902 und zweiter seit 1903 Privatdozenten, B. O t t o w, der 1922 Privatdozent wurde, dann nach Kiel und später als Professor nach Berlin ging; weiter R. K l e i t s m a n, Privatdozent seit 1928, Titularprofessor seit 1940; J. G r ü n t h a l - H a l d r e, Privatdozent seit 1931, Adjunktprofessor seit 1943, und A. T a m m, Privatdozent seit 1939.

Die Assistentur an der Klinik wurde im Jahre 1844 geschaffen, insgesamt waren 74 Assistenten an der Klinik tätig. Vor 1844 wurden die Assistentenpflichten von einem Volontärassistenten ausgeübt, der den Namen medicus auxiliarius führte. Von den Assistenten habe 34 eine Doktorschrift verteidigt.